

De Ridderschap van Gelderland: Van Politiek Orgaan tot ‘Zedelyck Ligchaam’ [1850-2012]

jhr dr Frans K.M. van Nispen tot Pannerden
prof. dr Jaap Dronkers¹

1. Inleiding

De politieke rol van de ridderschappen hield door de grondwetswijziging van 1848 [de facto 6 juli 1850] op te bestaan. Het merendeel van de ridderschappen is na de grondwetswijziging opgeheven, maar de Ridderschap van Gelderland heeft besloten om verder te gaan als ‘zedelyck lichaam’, dat wil zeggen als ‘eene vereeniging van personen die rechtsbevoegdheid heeft’. De politieke of staatkundige rol van de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland was daarmee echter geenszins uitgespeeld. Integendeel, het aantal beschrevenen met een functie in de publieke sector was, zeker aanvankelijk, groot en zou eigenlijk pas na de Tweede Wereldoorlog ‘normale’ proporties aannemen.

In deze bijdrage gaan wij in op de vraag hoe de beschrevenen in de ridderschap zijn omgegaan met de afgenomen politieke of staatkundige rol van de ridderschap als instituut. In het bijzonder stellen wij onderstaande vraag aan de orde:

‘In hoeverre zijn de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland er in geslaagd om hun maatschappelijke positie na de grondwetswijziging van 1848 te behouden?’

In dat kader zal tevens worden nagegaan in hoeverre de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland op dit punt afwijken van de overige Nederlandse adel.

Wij maken daarbij onderscheid in grofweg vier perioden:

< 1850	Politiek orgaan
1850–1917	Census kiesrecht [1848-1887], resp. caoutchouc kiesrecht [1887-1917]
1918-1950	Interbellum
> 1950	Wederopbouw

De leemte die is ontstaan door de afgenomen politieke of staatkundige rol is geleidelijk aan ingevuld door het onderhouden van sociaal contact, waarbij dient te worden bedacht dat de beschrevenen elkaar dikwijls in ander verband treffen. De bijeenkomst van de ridderschap

1. De beschrijving van de Ridderschap van Gelderland na de grondwet van 1848 is de vrucht van een gemeenschappelijk verblijf aan het European University Institute in San Domenico di Fiesole. Zij zijn dr C. Gietman en dr H. Schijf erkentelijk voor hun commentaar bij een eerdere versie van deze bijdrage.

werd een ontmoetingsplaats voor de beschrevenen, waar zij ongestoord van gedachten konden wisselen over zaken als het beheer van landgoederen.

In de loop der tijd is het streven gericht op het behoud van het cultuur-historisch erfgoed van het voormalig hertogdom Gelre, dat wil zeggen de huidige provincie Gelderland plus het zgn. Overkwartier en de voormalige bezittingen over de grens in Duitsland. Het vermogen wordt daarnaast aangewend ten behoeve van liefdadigheid.

2. Het kantelpunt

De grondwetsherziening van 1848 vormt het kantelpunt. De standen worden afgeschaft, de politieke rol van de ridderschappen als kiescollege is uitgespeeld. Het getrapt kiesrecht van de Tweede Kamer maakt plaats voor het censuskiesrecht². De hoogstaangeslagenen in de directe belastingen werd niet alleen actief, maar ook passief kiesrecht voor de eerste Kamer toegekend, hetgeen de beschrevenen in de ridderschap overigens in de gelegenheid stelde om hun kiesrecht te blijven uitoefenen via hun vermogen.

Het merendeel van de beschrevenen in de ridderschap laat de veranderingen gelaten over zich heen komen. Alsof er niets is gebeurd, wordt tijdens de bijeenkomst van 1 juni 1849 gesproken over de vacatures die in Provinciale Staten zijn ontstaan. Slechts een enkeling, zoals C.H.Th. baron Nahuys, lid van de Algemene Rekenkamer [1841-1870], sputtert tegen. In een brief aan de voorzitter van de ridderschap vraagt hij zich af of:

‘... niet, tengevolge van het jongst uitgebragte Verslag der Staten Generaal, op de door de Regering voorgestelde wijziging der Grondwet de Leden der Ridderschappen zich moeten bezwaren, tegen het geopperde denkbeeld om de, bij de thans bestaande Grondwet, erkende stand der Ridderschap, als staatkundig ligchaam, dat politieke regten uitoefent, voor het vervolg te doen vervallen’ [Nahuys 1848].

In zijn antwoord verklaart W.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, gouverneur van Gelderland [1847-1853] en voormalig minister van Binnenlandse Zaken [1841-1846] zich niet bevoegd ‘zonder in eene beoordeling te treden over het al dan niet wenschelijke der bedoelde opheffing’:

‘Wordt de grondwet nu op eene door haarzelve voorgeschrevene wijze veranderd, en heeft zulks ten gevolge, dat de Ridderschappen tot dusverre aan haar toekomstige staatkundige regten verliezen, dan kan zulks in het oog harer leden worden betreurd, dan kunnen hare vertegenwoordigers daartegen in de Provinciale Staten vergadering argumenteren, dan zijn zij als wettig geconstitueerd ligchaam bij magte, daartegen met kracht van redenen bij den Koning of bij de Staten Generaal te rekwestreren, maar

2. In de nieuwe grondwet van 1848 is een districtenstelsel met rechtstreekse verkiezingen voor de Tweede Kamer ingevoerd. De leden van de Eerste Kamer werden sindsdien via getrapt kiesrecht gekozen.

aan een protest wegens het verkrachten van eenmaal verworven staatkundige regten valt, mijns erachtens bezwaarlijk te denken. De grondwet die de bevoegdheid gaf, behield die, dezelve weder in te trekken' [Schimmelpenninck 1848].

Hij betwijfelde of hij de handen op elkaar zou krijgen voor '... eenvoudig verzoekschrift hoe kernachtig ook gesteld, zonder eenig uitzigt op gevolg, tegen den stroom des tijds ...'. En aldus bleek het geval. Het denkbeeld van de heer Nahuys is 'geene ondersteuning vindende, ... zonder eenig verder gevolg gebleven' [Vergadering d.d. 2 juni 1848].

De grondwetsherziening van 1848 en de nieuwe wet op de samenstelling van Provinciale Staten noopt de beschrevenen in de ridderschap tot herbezinning. Toen het kiesrecht aan de Ridderschappen ontvallen was, ontstond aldus d'Ablaing van Giessenburg, de vraag:

'Wat nu? Blijven de Ridderschappen voortbestaan, of zijn zij door de Grondwetsherziening en de afkondiging der wet van 6 Julij [regelende de zamenstelling en magt der Provinciale Staten, FvN] ontbonden en van zelve vernietigd?' [d'Ablaing van Giessenburg 1875: 15].

In de vergadering van 2 juni 1848 wordt een commissie om advies uit te brengen, benoemd bestaande uit:

- Mr W.L.F.C. ridder van Rappard, minister van Financiën, lid van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal [1826/134].
- Mr L.N. graaf van Randwijck, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Gouverneur van Drente en Gelderland [1891/143].
- Mr L.C.J. [Chr. F.] jonkheer van Nispen, heer van 't Velde, Administrateur van het huis Bergh, Lid van Gedeputeerde Staten van Gelderland [1816/102].
- Mr W. baron van Lijnden, Rechter te Nijmegen, Lid van de Tweede Kamer [1836/165].
- E.L. baron van Voorst tot Voorst, 1^e luitenant der Cavalerie, lid van Gedeputeerde Staten van Gelderland [1839/177].

Een jaar later op de vergadering van 1 juni 1849 wordt eenstemmig besloten dat:

- 1°. de RIDDERSCHAP in Gelderland als vereeniging of zedelijk ligchaam zoude blijven bestaan;
- 2°. aan het fonds der RIDDERSCHAP eene liefdadige bestemming zoude worden gegeven

De commissie wordt verzocht om een nieuw reglement te ontwerpen, daartoe uitgebreid met de voorzitter en de secretaris van het bestuur:

- W.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, heer van de beide Pollen en Nijenbeek, minister van Staat en gouverneur van Gelderland [1822/121].
- Mr J.T.H. Nedermeijer ridder van Rosenthal, minister van Justitie, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal [1836/165].

De commissie heeft voorgesteld om een artikel op te nemen waarin wordt bepaald dat niet elk 'misdrijf met correctionele gevangenis bedreigd' als zodanig ontrend wordt beschouwd dat men daardoor onwaardig zou zijn om zitting te hebben in de ridderschap:

'... het toebrengen van een slag in drift, het niet ter behoorlijker tijd doen van aangifte aan den Ambtenaar van de Burgerlijke Stand, zijn daden, die op zich zelf niet onteeren; – daarentegen zijn er handelingen die niet binnen het bereik van den Staatwetgever vallen en die evenwel den dader zoodanig aan de verachting zijner medeburgers bloot geven, dat het voor den Edelman duldeloos zoude zijn naast dien dader zitting te nemen' [RvG 1850].

Het vereiste van gegoedheid kon, aldus de commissie, achterwege worden gelaten nu de ridderschap niet meer is dan 'een vereniging van edelen over eenige fondsen tot een liefdadig einde beschikkende'. In het nieuwe reglement is 'het verband, thans drukkende op de onroerende goederen of inschrijvingen in het Grootboek van de tegenwoordige leden' vervallen. Hetzelfde is van toepassing op de bepaling dat beschreven woonachtig moeten zijn in de provincie. Men had het altijd:

'... eigenaardig beschouwd dat alleen ingezetenen van dit gewest in de deze Ridderschap kunnen zitting nemen en hiertoe eene voortdurende inwoning gevorderd. Het spreekt intusschen van zelf, dat zelfs die leden der Ridderschap, die elders tot openbaar bedieningen worden geroepen volgens art 77 van het Burgerlijk Wetboek geacht worden hunnen woonplaats hier te behouden, zoo lang zij het tegenovergestelde voornemen niet hebben aan den dag gelegd ...' [RvG 1850]

Verreweg de belangrijkste verandering was echter het schrappen van artikel 12 en de daarbij behorende artikelen van het Reglement voor de Ridderschap in Gelderland geaprobeerd bij Besluit van Zijne Majesteit, van den 6 September 1842, No. 47:

'De RIDDERSCHAP vergadert ten minste eenmaal des jaars, op den 1 Junij, of op den volgenden dag, als eerstgemelde op eenen Zondag invalt, om de verkiezing voor het uitvallend een derde en verdere openstaande plaatsen in de Provinciale Staten tot stand te brengen; zulks geschiedt op beschrijving van de Voorzitter en voorts wanneer zijne Majesteit het noodig zal oordelen' [Reglement 1842].

De artikelsgewijze behandeling van het nieuwe reglement moest door de voorzitter worden verdaagd omdat drie edelen – J.H. baron van Zuijlen van Nijvelt van de Schaffelaar, J.J.A.A. baron van Pallandt van Westervoort en M.C. baron van Alderwerelt Houtuin – de vergadering verlaten '... zonder dat van hun voornemen gebleken is om terug te keeren', waardoor het quorum van een derde van het aantal beschreven kwam te vervallen. Het nieuwe reglement wordt uiteindelijk op 10 juni 1850 aangenomen met 37 tegen 8 stemmen.

De gang van zaken vormt voor mr J.P.P. baron van Zuijlen van Nijvelt – lid van de Tweede Kamer [1850-1852, 1854-1861 en 1864-1867], minister van Buitenlandse Zaken [1852-1853 en

1861, gevolmachtigd minister te Parijs [1867-1885] en lid van de Eerste Kamer voor de provincie Gelderland [1888-1890] – aanleiding om ontslag te vragen. De redenen om een vereniging van edelen in Gelderland, onder de naam van Ridderschap, in stand te houden, kwamen hem:

‘...niet zoo gewichtig voor, dat zij kunnen geacht worden te regtvaardigen wat, in mijn oog althans nimmer den schijn zal ontgaan van te zijn de bedekte voortzetting eener instelling door onze tegenwoordige staatsinrichting noch gewild, noch erkend. Ik eerbiedig ieders overtuiging en wil de mijne aan niemand opdringen, maar deze verbiedt mij tot eene vereeniging toetreden, die, zal zij iets betekenen, moet blijven voortleven onder de hoop, van eenmaal te zullen herwinnen wat de grondwet herziening van 1848 haar ontnam’ [Van Zuijlen 1851].

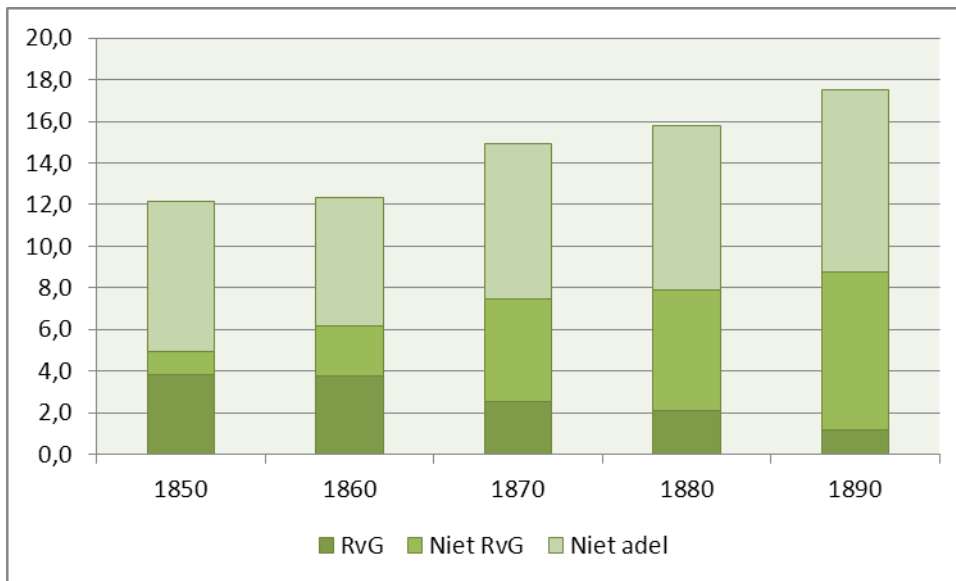
In tegenstelling tot bijvoorbeeld de Ridderschap van Utrecht, die zichzelf heeft opgeheven en daarbij haar vermogen onderling heeft verdeeld [Prins zj: 30-31]³, wordt besloten het streven vanaf dat moment te richten op het verlenen van liefdadigheid.

De politieke rol van de ridderschap was weliswaar uitgespeeld met de grondwetsherziening van 1848 en de daarop volgende Provinciale Wet van 1850, maar dat geldt niet voor die van de beschrevenen in de ridderschap. In tegendeel, velen blijven in functie en vervullen een vooraanstaande functie politiek en samenleving. Zij behoren bovendien tot het exclusieve gezelschap van hoogstaangeslagenen in de directe belastingen, waaraan niet alleen actief maar ook passief kiesrecht voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal was toegekend⁴.

3. Een paar maanden later wordt besloten om de Ridderschap van Utrecht opnieuw op te richten [Prins z.j.: 30-31].

4. Het censuskiesrecht [1848-1887], waardoor slechts ongeveer 11 procent van de mannelijke inwoners van 23 jaar en ouder mocht stemmen, heeft zijn exclusieve karakter echter snel verloren toen het zgn. caoutchouc artikel [1887-1917] werd ingevoerd. Een burger kon ook lid van de Eerste Kamer worden op basis van ‘eene of meer hooge en gewigtige openbare betrekkingen, bij de wet aangewezen, bekleeden of bekleed hebben’ anders dan op grond van maatschappelijke welstand. De definitieve lijst van deze betrekkingen is vastgesteld op 12 augustus 1890 [Moes 2012: 374-376].

Figuur 1: *Het aantal hoogstaangeslagenen voor 's Rijks directe belastingen in de provincie Gelderland [1850-1890]*

Bron: Van der Burg & Ten Houten de Lange 2004; Rupp & Schijf 2010; Moes 2012.

De beschrevenen in de ridderschap nemen een prominente plaats in op de lijst van hoogstaangeslagenen. Zo behoren 18 van de eerste 20 personen op de lijst van hoogstaangeslagenen in de provincie Gelderland van 1850 tot de ridderschap [Blok 1987: 99]. De absolute koploper is mr J.D.C. baron van Heeckeren van Wassenaer – lid van de Gelderse ridderschap, maar vermeld op de ‘lijst van verkiesbaren’ in de provincie Overijssel omdat hij woonachtig was op Twickel – die in 1870 een voor die tijd astronomisch bedrag verschuldigd was van 15.195,17 gulden [Van der Burg & Ten Houten de Lange 2004: 155]⁵, hetgeen omgerekend neerkomt op 156.435,84 euro. Tenslotte kan worden opgemerkt dat 44.3% [n = 85] van de beschrevenen in de ridderschap op de lijst stond van hoogstaangeslagenen in de directe belastingen, met name de grondbelasting⁶. Zij waren overigens – net als de hoogstaangeslagenen in de provincie Utrecht [Rupp & Schijf 2010: 67-68] – lang niet allemaal politiek actief.

5. Hij stond daarmee landelijk – na Prins Hendrik [21.779,82 gulden] en jhr J.N.J.J. van Erffrenten van Babyloniënbroek [17.419,51 gulden] – op de derde plaats van de hoogstaangeslagenen in de directe belastingen [Moes 2012: 431].

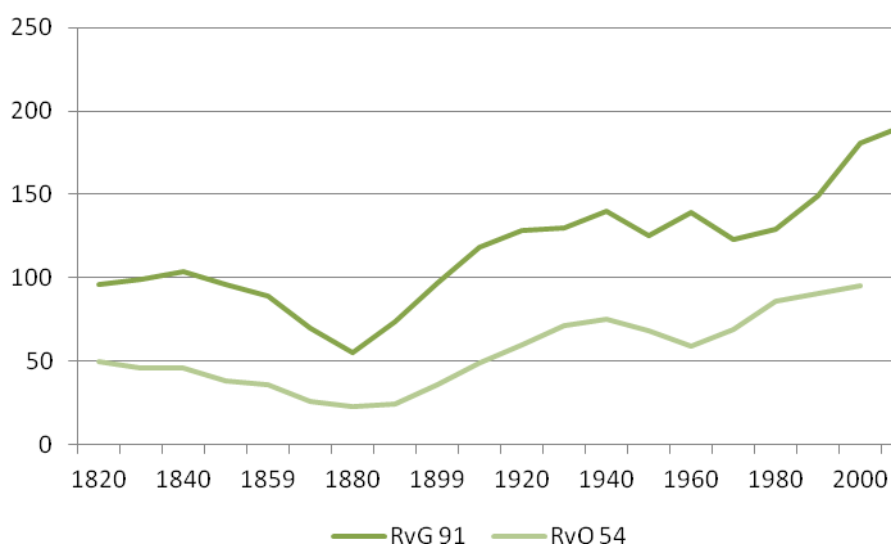
6. In de daaropvolgende periode van 1917 tot 1950 behoort nog eens 38.2% [n = 42] tot de hoogstaangeslagenen.

3. De positie van de Gelderse adel

In deze bijdrage wordt een analyse gemaakt van de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland sinds de oprichting in 1814. In totaal zijn tot op heden 737 personen beschreven⁷ in een periode van bijna 200 jaar, waarvan 102 [13.8%] zijn benoemd bij soevereign, respectievelijk koninklijk besluit [< 1 juli 1816] en 635 [86.2%] toegelaten [> 7 september 1819]⁸. Zij zijn afkomstig uit 106 adellijke geslachten [zie bijlage 4].

Het aantal beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland daalt na de grondwetsherziening van 1848 met een dieptepunt in 1880 [n = 55], maar vertoont sindsdien een opwaartse tendens. In de periode van 1920 tot 1980 is sprake van een zekere stabilisering, maar in de periode zet de stijging zich door hetgeen suggereert dat het vanaf 1980 niet langer taboe is om er voor uit te komen dat je van adel bent. Het aantal beschrevenen in de Ridderschap van Overijssel verloopt min of meer parallel, maar beweegt zich structureel op een lager niveau omdat de toelating is beperkt tot nakomelingen van families die in 1852 waren beschreven.

Figuur 2: De ontwikkeling van het aantal beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland en Overijssel [1814-2012]

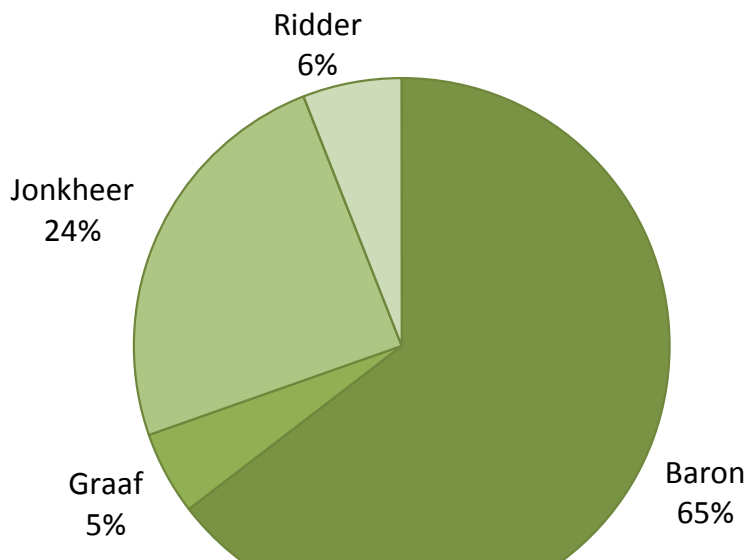
Bron: RvG 2010, Mensema et al. 2000.

Het overgrote deel van de beschrevenen heeft de titel baron, hetgeen een belangrijke indicatie is dat de kern van de Gelderse ridderschap wordt gevormd door oude riddermatige families.

De verdeling naar titel is stabiel in de tijd.

-
7. Het aantal beschrevenen is eigenlijk 738. Op 9 december 1814 is jhr Jan Pieter Christiaan van Reede benoemd in de Ridderschap van Gelderland. Hij is niet opgenomen in het register, omdat hij op 28 maart 1815 is overgegaan naar de Ridderschap van Utrecht.
 8. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog hebben twee personen onder druk de eer aan zichzelf gehouden en zijn drie personen geroyeerd.

Figuur 3: De verdeling van beschrevenen naar titel [1814-2011]

Bron: Van Nispen 2010.

Een uitsplitsing naar grootte leert dat 23 adellijke geslachten 10 of meer beschrevenen hebben voortgebracht [zie bijlage 4]. Zij staan voor bijna 65% van het totale bestand. De top 5 is hieronder weergegeven. Het aantal beschrevenen per geslacht zegt echter weinig over de mate van participatie van de verschillende families in de ridderschap. Om die reden is het absolute aantal beschrevenen per geslacht afgezet tegen het aantal mannelijke nazaten van dat geslacht. Het relatieve resultaat geeft een geheel ander beeld te zien, waarbij opvalt dat het vooral kleine families met slechts weinig mannelijke nakomelingen betreft die verhoudingsgewijs het grootste aantal beschreven leveren.

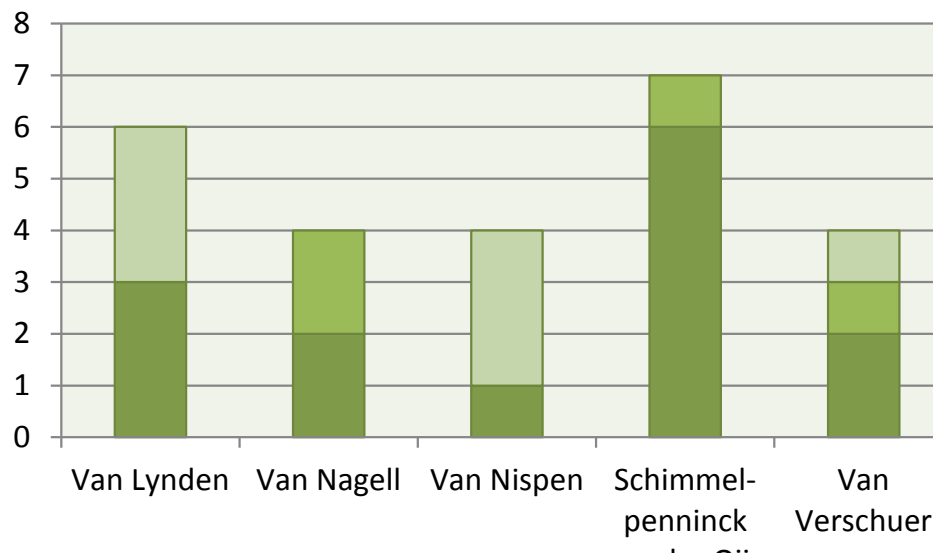
Figuur 4: Het aantal beschrevenen per geslacht [1814-2010]

Absoluut	Relatief
1. Van Lynden [53]	1. Van Nagell [57.1]
2. Van Nispen [49]	2. Schimmelpenninck van der Oije [55.0]
3. Van Voorst [41]	3. Van Kretschmar [43.5]
4. Van Heeckeren [31]	4. Van Grotenhuis [39.3]
5. Van Rappard [28]	5. Van Verschuer [39.0]

Een andere indicator is het aantal bestuursfuncties per adellijk geslacht [zie bijlage 3], waarvan het resultaat hieronder is weergegeven. Het geslacht Schimmelpenninck van der Oije lijkt een abonnement op de functie van voorzitter te hebben, terwijl het geslacht Van Voort tot Voorst

lijkt te grossieren in de functie van onder-voorzitter. De geslachten Van Lynden en Van Nispen steken elkaar naar de kroon als secretaris-thesaurier.

Figuur 5: *Het aantal functies per geslacht*

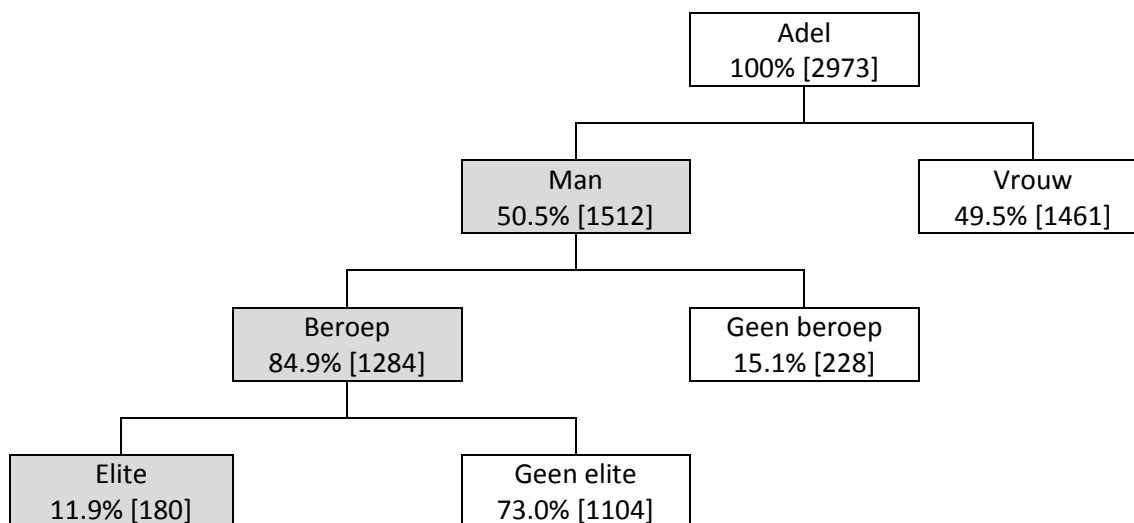
Bron: Paquay 1996; Van Nispen 2010

4. De maatschappelijke positie

Hoe verhoudt de maatschappelijke positie van de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland zich tot de rest van de adel? Een eerste indicatie vormt de analyse die Dronkers heeft gemaakt van de Nederlandse adel geboren tussen 1900 en 1950 [n = 2973]. De steekproef is als volgt samengesteld⁹.

9. De steekproef is getrokken uit alle personen met een erkende Nederlandse adellijke titel die tot een familie behoren waarvan de naam begint met een letter tussen de G en de Na [vermeld in Nederlands Adelboek uitgegeven in de periode tussen 1993 en 2000] en die na 1899 geboren zijn. Gegeven het toevallige karakter van deze familienamen kan de onderzoekspopulatie beschouwd worden als een aselechte steekproef uit alle personen met een Nederlandse adellijke titel die in de 20ste eeuw geboren zijn [zie voor verder informatie Dronkers, 2000].

Figuur 6: *De Nederlandse adel uitgesplitst naar geslacht en beroep [1900-1950]*

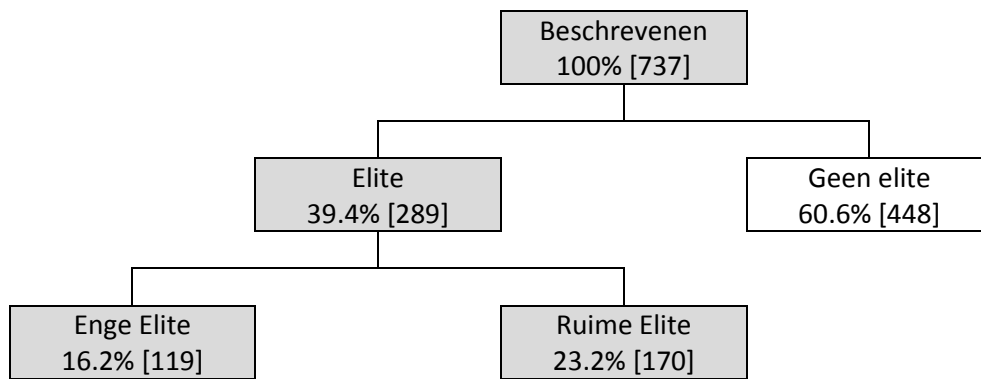
Bron: Dronkers 2000

Hij komt daarin onder andere tot de conclusie dat 11.9% [n = 180] van het werkzame deel van de mannelijke Nederlandse adel tot de elite behoort [Dronkers 2000]¹⁰. Het percentage stijgt tot 18.4% [n = 9] wanneer enkel de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland in beschouwing worden genomen. De eerlijkheid gebiedt echter op te merken dat het aantal personen in deze steekproef gering is, hetgeen de kans op toeval vergroot.

Een nadere toespitsing op het totaal aantal beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland leert dat een niet onaanzienlijk deel tot de elite kan worden gerekend. In het geval de enge definitie van elite wordt gehanteerd, kunnen 16.2% [n = 119] van de beschrevenen als zodanig worden aangemerkt. In het geval dat de ruime definitie wordt gehanteerd, kan daaraan nog eens 23.2% [n = 170] van de beschrevenen worden toegevoegd.

10. Het vaststellen van het al dan niet bezetten van een elitepositie is gedaan aan de hand van de werkring, de openbare ambten, et cetera van de adellijke persoon. In dat kader kan onderscheid worden gemaakt tussen een enge en ruime definitie. In het eerste geval gaat het om ministers en staatssecretarissen, leden van de Staten-Generaal en de Raad van State, secretarissen-generaal van departementen, Commissarissen van de Koning, burgemeesters, ambassadeurs, leden van de hofhouding. In het tweede geval worden daaraan toegevoegd directeuren en commissarissen van grote ondernemingen, banken en industriële bedrijven, directeuren-generaal van departementen, leden van gedeputeerde staten, wethouders, hoge functionarissen bij internationale organisaties, militairen met ten minste de rang van generaal of vice-admiraal, hoogleraren, hooggeplaatste managers bij grote bedrijven of banken. Soortgelijke beroepen en posities in het buitenland zijn ook tot eliteposities gerekend.

Figuur 7: *Het aantal beschrevenen uitgesplitst naar eliteposities [1814-2010]*

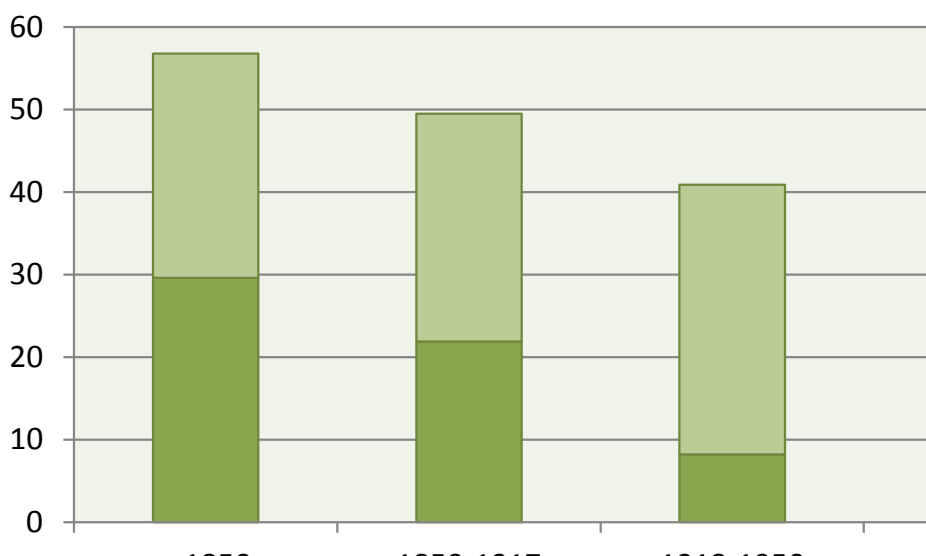

Bron: Van Nispen 2010.

Een aantal kanttekeningen is op zijn plaats. Het aantal posities in de ruime elite in de eerste twee perioden wordt enerzijds vertekend door het relatief grote aantal burgemeesters in de kleinere gemeenten. De vraag kan worden opgeworpen of deze ‘Lokalmatadoren’ inderdaad tot de elite, zelfs in ruime, mogen worden gerekend. Hetzelfde geldt voor de leden van de hofhouding. De lagere rechtelijke macht is anderzijds niet opgenomen in de enge en ruime definitie.

Een uitsplitsing in de tijd geeft het onderstaande beeld te zien. Het aantal eliteposities, met name de categorie ‘enge elite’, loopt gestaag terug, maar dat wordt aanvankelijk enigszins versluierd door een verschuiving van categorie ‘enge elite’ naar categorie ‘brede elite’ gedurende het interbellum. De kentering vindt plaats na de oorlog wanneer het totaal aantal elitepositie sterk terugloopt.

Figuur 8: *Elitepositie van de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland per periode*

Bron: Van Nispen 2010.

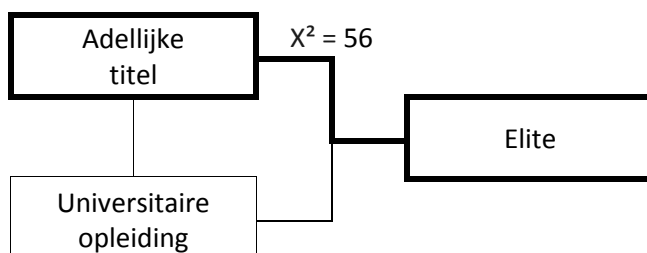
De vraag is evenwel of het relatief grote aantal enge en brede elite posities [= afhankelijke variabele] is te danken aan afkomst dan wel opleiding [= onafhankelijke variabelen], waarbij sprake lijkt van een onderling verband in die zin dat de toegang tot onderwijs wordt beïnvloed door afkomst. Wij gaan zo na of de hoogte van een adellijke titel en het bezitten van een universitaire titel bijdragen aan het verwerven van een elitepositie door leden van de ridderschap¹¹.

6. Een poging tot verklaring: adellijke titel of universitaire opleiding?

In de vorige paragraaf is geconstateerd dat 39.4% [n = 289] van de beschrevenen in de Ridderschap van Gelderland tot de elite in ruime zin behoort. Het verband is bovendien significant [p = .01].

Een eerste analyse leert dat het behoren tot de elite kan worden verklaard door [de hoogte van] de adellijke titel. Het verband is significant voor de gehele periode vanaf 1815 [$X^2 = 39$; p = .01]¹². Hetzelfde geldt voor het verband tussen [de hoogte van] de adellijke titel en een universitaire opleiding [$X^2 = 37$; p = .01]. Er is ogenschijnlijk geen verband tussen een universitaire opleiding en het behoren tot de elite. In dat beeld treedt verandering op als een uitsplitsing naar periode wordt gemaakt. In de eerste periode [1815-1850] is sprake van een directe relatie tussen [de hoogte van] de adellijke titel en het behoren tot de elite [figuur 9]. Het verband is positief en significant [een dikke lijn indiceert een significant verband en de X^2 het sterkte van het verband].

Figuur 9: *Het verband tussen afkomst, respectievelijk opleiding en het behoren tot de elite [1814-1850]*

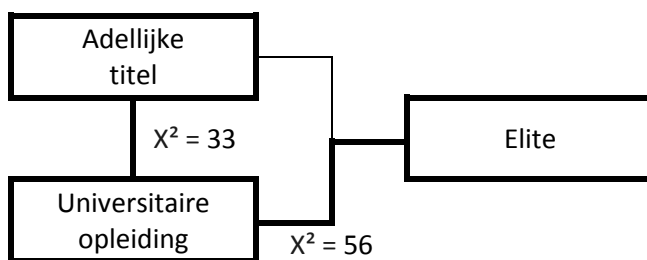

Bron: Van Nispen 2010

11. De onderlinge samenhang tussen een adellijke en universitaire titel wordt ook in de beschouwing betrokken. Een adellijke titel kan enerzijds de kans op een universitaire opleiding verhogen, en zo tot een grotere kans op een elitepositie; de invloed van een universitaire opleiding op het bereiken van een elitepositie kan anderzijds indirect zijn, omdat de hoogte van de adellijke titel uiteindelijk belangrijker blijkt te zijn.
12. Het resultaat van een multi-nominale analyse leert dat de kans van niet-universitair geschoolden om tot de smalle elite [= elite1], respectievelijk brede elite [= elite 2] te behoren, kleiner is dan niet tot de elite te behoren [= referentie groep]. De kans is respectievelijk -1.055 [= elite 1], respectievelijk -.504 [= elite 2]. De categorie universitair geschoolden fungeert als referentiegroep.

In de daarop volgende periode [1850-1917] is sprake van een positief en significant verband tussen de universitaire opleiding en het behoren tot de elite. De invloed van de [hoogte van] de academische titel is indirect en loopt via de universitaire opleiding. Een en ander komt overeen met de conclusie van Moes die een toename van academici en afname van niet-academici onder de adel in de bestuurlijke elite in de periode 1850-1890, in het bijzonder vanaf 1870, waarneemt [Moes 2012: 494]¹³. Een adellijke titel draagt echter indirect bij tot het verwerven van eliteposities, omdat de hoogte van de adellijke titel positief samenhangt met het bezit van een universitair diploma [figuur 10].

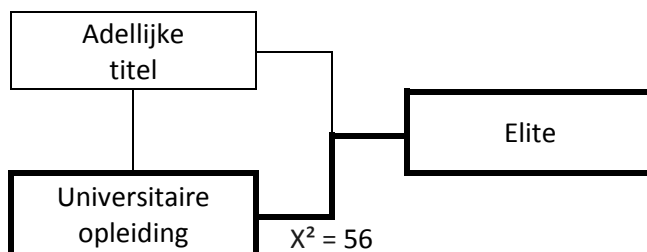
Figuur 10: *Het verband tussen afkomst, respectievelijk opleiding en het behoren tot de elite [1850-1917]*

Bron: Van Nispen 2010

De adellijke titel speelt gedurende het interbellum [1918-1950] geen rol van betekenis meer op het al dan niet behoren tot de elite, omdat de samenhang tussen universitair diploma en adellijke titel niet meer significant is [figuur 11]. Het behoren tot de elite kan enkel worden verklaard door een universitaire opleiding. Hetzelfde geldt voor de laatste periode [> 1950] met dien verstand dat de kracht van het verband in de laatste periode sterk terugloopt [van 56 naar 21], hetgeen suggereert dat een universitaire opleiding steeds minder belangrijk wordt om een elitepositie te bereiken. Een dergelijke afname van het belang van een universitaire opleiding wordt echter niet gevonden bij de totale adellijke populatie, welke is geboren tussen 1900 en 1950 (Dronkers, 2000)

Figuur 11: *Het verband tussen afkomst, respectievelijk opleiding en het behoren tot de elite [> 1917]*

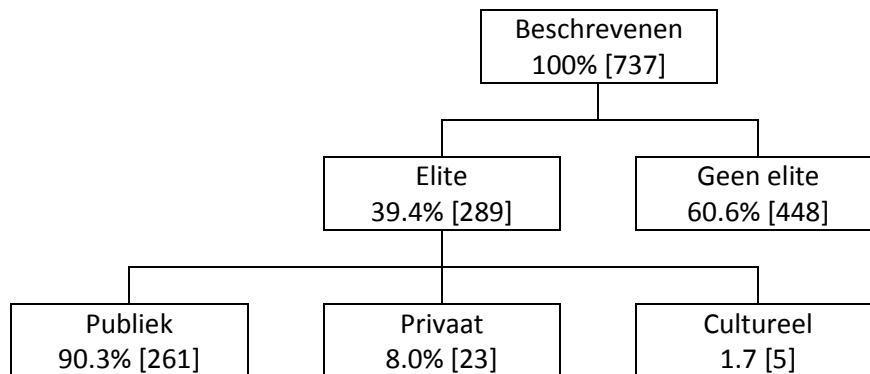

Bron: Van Nispen 2010

13. In dit verband dient te worden opgemerkt dat Moes een andere definitie van bestuurlijke elite hanteert die zich beperkt tot de leden van de regering en het parlement [Moes 2012: 82].

Tenslotte kan nog een uitsplitsing van het aantal eliteposities [n = 289] naar beroepssector worden gemaakt. Het overgrote deel van de eliteposities is, zoals was te verwachten gegeven de oorspronkelijke functie van de ridderschap als politiek orgaan, te vinden in de publieke sector [figuur 11]¹⁴. De focus op de publieke elite functie minder sterk [55%] bij de totale adellijke populatie, geboren tussen 1900 en 1950. De focus verdwijnt bovendien bij jongere generaties [Dronkers & Schijf, 2004a: 112].

Figuur 12: *Het aantal eliteposities per periode en per sector*

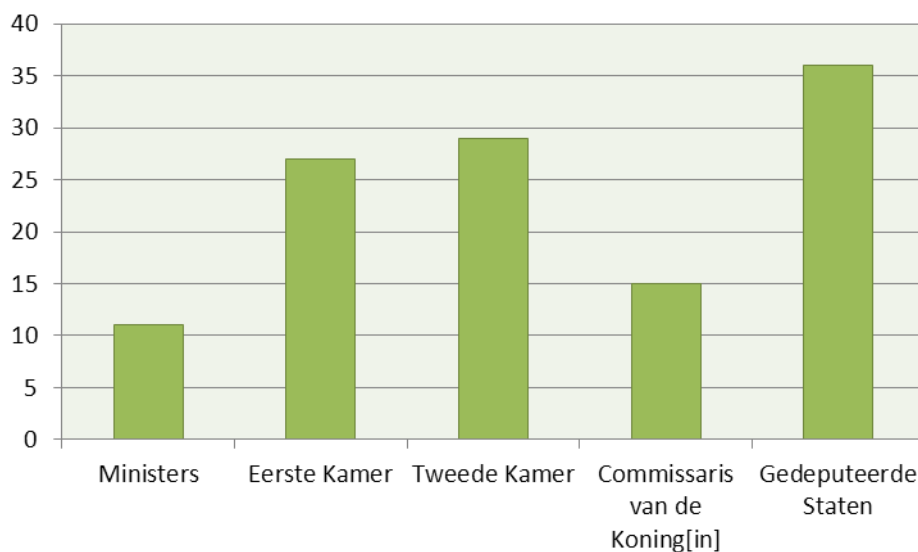
Bron: Van Nispen 2010

Een nadere analyse van de publieke sector leert dat onder de beschrevenen in de ridderschap 11 ministers kunnen worden gevonden en tussen de 25 en 30 leden van de Eerste, respectievelijk Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het aantal Commissarissen van de Koning[in] en Gouverneurs is 15 waarvan 12 in een andere provincie. Het aantal leden van Gedeputeerde Staten bedraagt 36, waarvan 3 in een andere provincie [figuur 12]. Een benoeming, danwel verkiezing in een andere provincie is overigens geen aanleiding geweest om voor de ridderschap te bedanken, danwel ‘overschrijving’ naar een andere ridderschap aan te vragen¹⁵.

14. In zijn studie rapporteert Moes een percentage voor de gehele adel van zelfs 97% in de periode 1850-1890 [Moes 2012: 594].

15. De bepaling dat beschrevenen woonachtig moeten zijn in de provincie is, zoals eerder vermeld, in 1851 uit het reglement geschrapt. In het reglement van 1891 is bepaald dat het lidmaatschap van twee ridderschappen onverenigbaar is.

Figuur 13: *Functies in de publieke sector*

Bron: Van Nispen 2010

Het aantal leden van Provinciale Staten en burgemeesters is aanzienlijk. In dit verband dient overigens te worden opgemerkt dat er dikwijls sprake is van een personele unie, waardoor de cijfers niet bij elkaar mogen opgeteld.

Het kost, aldus Moes in zijn recente studie *Onder aristocraten* in de periode 1848-1914, geen enkele moeite om een voorbeeld van een bestuurlijke 'Ahnenkette' te vinden, waarbij hij verwijst naar de dynastie van de familie Van Nispen en Schimmelpenninck met meerdere telgen in de politiek-bestuurlijke elite [Moes 2012: 248-249]¹⁶. In het boek *Hoog geboren van Montijn* wordt de familie Van Limburg Stirum genoemd [Montijn 2012: 43]. Een dergelijke rechtstreekse inter-generatiele overdracht is voor de adellijk geboren in de 20ste eeuw is veel moeilijker aan te wijzen [Dronkers & Schijf, 2004b]. Hoogstens zijn in de 20ste eeuw nog families aan te wijzen waarin van generatie op generatie meer of minder eliteposities voorkomen, zonder dat sprake was van een directe overdracht van vader op zoon.

Pas in de laatste fase [> 1950] tekent zich een kentering af in de richting van de private en, in mindere mate, de culturele sector. In de periode na de oorlog is 34.4% van de eliteposities in de private sector [zie bijlage 9]. De ontwikkeling dient mede in het licht te worden gezien van de resultaten van het onderzoek van Dronkers & Schijf [2004a] en van De Smeth [2006] waaruit blijkt dat 44.4% [n = 148], respectievelijk 62% [n = 261] van de Nederlandse adel werkzaam is buiten de publieke functie.

16. De familie Van Lynden zelfs 14 telgen in de politiek-bestuurlijke elite voortgebracht [Moes 2012: 70].

7. De sociale functie: het verlenen van onderstand

De grondwetsherziening van 1848 impliceerde tevens dat een bestemming moest worden gegeven aan het vermogen. Het oorspronkelijke idee om een gesticht voor weduwen en wezen op te richten laat men snel varen. In plaats daarvan wordt een fonds opgericht voor de ondersteuning van:

‘... vrouwelijke nakomelingen of weduwen van tegenwoordige of vroegere Leden dezer Ridderschap, die ten gevolge van rampspoeden te eeniger tijd in hulp behoevendenden toestand mogten geraken’ [RvG 2 juni 1848]¹⁷.

Een voorstel van G.L.C.H. graaf van Ranzow, Rijksbetaalmeester te Arnhem en lid van Provinciale Staten om het fonds ook open te stellen voor mannelijke afstammelingen wordt met 30 tegen 15 stemmen verworpen¹⁸. De doelstelling van het fonds biedt, als zodanig, enig tegenwicht aan het beeld van een ‘exclusieve herenclub’ [Paquay 1996: 16]¹⁹. Het vermogen bedroeg ten tijde van de oprichting van het fonds 23.300 gulden, waarvan 350 gulden per jaar beschikbaar was voor onderstand.

De toekenning van een bijdrage in de kosten van levensonderhoud werd tot 1913 ter vergadering besproken²⁰. Zo is in het verslag van de gewone vergadering van 1 juni 1859 te lezen dat de ridderschap op advies van een daartoe ingestelde commissie heeft besloten om:

‘... ondersteuning te verstrekken 1° aan Everdina van Wijnbergen, geboren te Huissen den 14 November 1803, 2° aan Wilhelmina Caroline van Wijnbergen, geboren te Huissen den 3 April 1806 en 3° aan Maria Isabelle Henriette Johanna Ernestine Baronesse van Goltstein van Hoekenburg ... voor den tijd van drie jaar en dezelfde te bepalen op f 100 's jaars ...’ [RvG 1859]²¹.

In totaal hebben circa 80 personen een bijdrage in de kosten van levensonderhoud ontvangen, waarvan een aantal gedurende vele jaren. De crisis van de jaren '30 en de daarop volgende de oorlog geven een piek te zien [figuur 13].

17. Het fonds zou later dienstbaar moeten worden gemaakt voor een gesticht voor ongehuwde vrouwelijke afstammelingen van de beschrevenen in de ridderschap [Verslag 1 juni 1849].

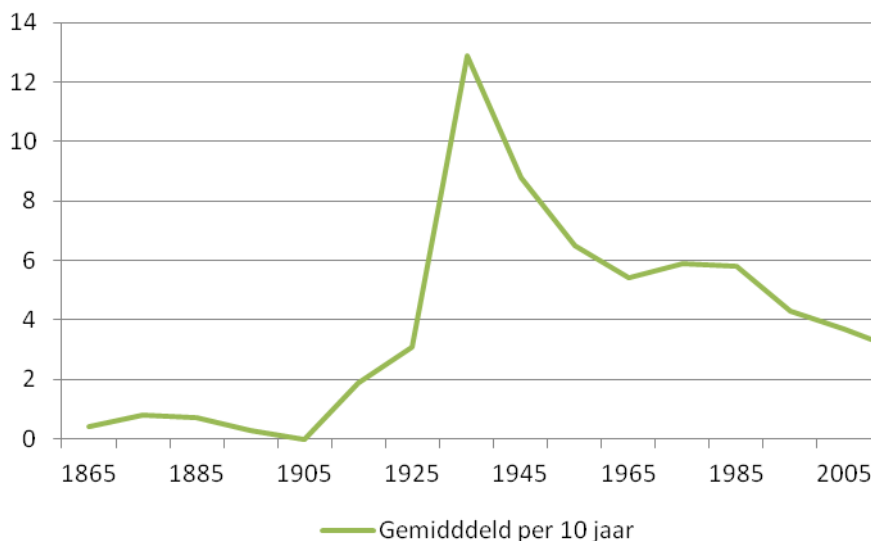
18. Het reglement is op 4 juni 1891 gewijzigd om het fonds ook open te stellen voor mannelijke afstammelingen [RvG 1891]. De eerste mannelijke afstameling die ondersteuning heeft ontvangen was jhr F.R.J.B. van Grotenhuis van Onstein aan wie een bijdrage van 200 gulden is toegekend voor opvoeding van zijn minderjarige zoon T.M.W. van Grotenhuis van Onstein, geboren te Buitenzorg d.d. 9 september 1890 [RvG 1901].

19. De beschrevenen in de ridderschap zijn eenmaal bijeengekomen in het gezelschap van hun echtgenotes, te weten op 18 september 1999. Zij hebben een wandeling door Park Sonsbeek gemaakt, terwijl de ridderschap in vergadering was. Het is goed gebruik dat de gastvrouw aanzit tijdens het diner.

20. Een voorstel van B.F. baron Van Verschuer om de namen ‘kieschheidshalve’ niet te noemen is met algemene stemmen minus een verworpen [RvG 1850b].

21. Een eerder verzoek ter ondersteuning van drie vrouwelijke ‘stamgenooten’ om uiteenlopende redenen is afgewezen [RvG 1851].

Figuur 14: *Het aantal personen dat onderstand heeft ontvangen [1859-heden].*

Bron: Pacquay 1996.

Het aantal personen dat onderstand ontvangt bedraagt op het moment van schrijven [2012] drie. Het bedrag per persoon is afhankelijk van de financiële situatie van betrokkene, maar bedraagt circa 3.600 euro per jaar, waarbij dient te worden aangetekend dat dit bedrag dikwijls wordt verdubbeld door de Nederlandse Adelsvereniging die de coördinatie van de onderstand verzorgt. Zij laat zich daarbij leiden door de berekening die door het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting [NIBUD] van de kosten van levensonderhoud wordt gemaakt²².

8. De culturele functie: het behoud van het Gelders cultuur-historisch erfgoed

In het begin van de jaren 70 wordt besloten om naar analogie van de Ridderschap van Overijssel een doelstelling in het reglement op te nemen. De wijziging van het reglement is niet zonder slag of stoot tot stand gekomen. In een schrijven van 27 oktober 1971 verzet jhr F.C.C.M.T. van Nispen tot Sevenaer zich ten principale tegen het opnemen van een doelstelling zoals in het reglement van de Ridderschap van Overijssel het geval is:

‘De commissie beroept zich op ‘aloude tradities’, doch gooit daarbij de enige traditie overboord, die wij kennen, n.l. dat de leden van de Ridderschap van Gelderland naar alle waarschijnlijkheid steeds het standpunt hebben ingenomen, dat de huidige Ridderschap van Gelderland een directe voortzetting is van de Ridderschap van Gelderland van 1814 tot 1850, waardoor een doelvermelding niet alleen overbodig, doch zelfs ongerijmd zou zijn’

22. Een aantal jaren geleden heeft de Ridderschap van Gelderland besloten om zijn vermogen onder te brengen in een stichting waaraan ANBI-status is toegekend.

Het heeft niet moge baten. In het reglement van 30 oktober 1971 wordt de volgende bepaling opgenomen. De Ridderschap – indachtig haar aloude tradities – stelt zich ten doel:

1. Het bevorderen van de algemene belangen van Gelderland
2. Het stimuleren van de verbondenheid van de leden van de Gelderse riddermatige geslachten met Gelderland
3. Het versterken van de banden tussen de leden van deze geslachten onderling.

In de daarop volgende jaren wordt het streven meer en meer gericht op het behoud van het cultuur-historisch erfgoed. In dat kader past dat de ridderschap is gaan reizen door de vier kwartieren van het voormalige hertogdom, waarbij een bezoek wordt gebracht aan van de vele buitenplaatsen of havezaten die Gelderland rijk is.

Tenslotte dienen in dit verband nog twee de ridderschap overstijgende instituten te worden vermeld. In het midden van de jaren 80 heeft de toenmalige voorzitter van de Hoge Raad van Adel, mr F.W.B. baron van Lijnden, het initiatief genomen tot het jaarlijks *Interridderlijk Overleg* [IRO] om de activiteiten van de onderscheiden ridderschappen op elkaar af te stemmen en de onderlinge band te versterken²³. De beschrevenen in de onderscheiden ridderschappen treffen elkaar op de *Dag der Ridderschappen* [voorheen Toogdag] die eens in de vier jaar plaatsvindt. Zij worden beide bij toerbeurt georganiseerd door een van de ridderschappen.

9. Slotbeschouwing

In de inleiding hebben wij de vraag aan de orde gesteld in hoeverre de beschrevenen in de ridderschap er in zijn geslaagd om hun maatschappelijke positie na de grondwetswijziging van 1848 te behouden. In de eerste plaats kan worden geconstateerd dat de politieke functie van de ridderschap als kiescollege weliswaar was uitgespeeld, maar dat geldt niet voor de politieke rol van de beschrevenen in de ridderschap. De beschrevenen bleven gewoon hun functie bekleden en behoorden als hoogstaangeslagenen tot het selecte gezelschap waaraan – actief en passief – kiesrecht was toegekend. Pas na de eerste wereldoorlog loopt het aantal politieke gezagsdragers terug.

Het aantal beschrevenen dat behoort tot de elite [in ruime zin] is, ten tweede, relatief hoog. In totaal blijkt dat 39.4% van de beschrevenen tot de elite in ruime zin behoort in vergelijking tot 11.9% van de gehele adel. Een nadere analyse leert dat aanvankelijk van de adellijke titel bepalend was, maar dat het effect na de grondwetswijziging van 1848 slechts indirect is via een universitaire opleiding om na de invoering van het algemeen kiesrecht [voor mannen] in 1917 geheel plaats te maken voor een universitaire opleiding.

23. Het is sindsdien ook te doen gebruikelijk om een vertegenwoordiger van het bestuur van de andere ridderschappen uit te nodigen.

In hoeverre 'scoort' de RvG beter dan de rest van de adel? Het lidmaatschap van een ridderschap gaat overigens samen met een hogere kans op een elitepositie, zo bleek uit een analyse van de totale adel, geboren tussen 1900 en 1950 [Dronkers, 2000]. Uit deze samenhang mag echter niet geconcludeerd worden dat er sprake van een causale relatie. Het is immers ook mogelijk dat alleen succesvolle personen kunnen en willen worden beschreven in de ridderschap. In ieder geval doet het lidmaatschap van een archaisch instituut als een ridderschap geen kwaad in de huidige, moderne samenleving.

Tenslotte kan nog worden opgemerkt dat de ridderschap tegenwoordig voornamelijk fungeert als herensociëteit, die een keer per jaar bijeenkomt. Het vergaderpatroon wijkt nauwelijks af van dat van een eeuw geleden. De vergadering wordt – sinds de ridderschap is gaan reizen door de vier kwartieren van het voormalige hertogdom – gevolgd door een presentatie over een cultuur-historisch onderwerp, samenhangende met [de bewoners van] de plaats van samenkomst en een 'déjeuner dînatoire' of diner, waarover weinig meer valt te vertellen of het zou moeten zijn dat het goed gebruik is dat de vader een van de nieuw beschrevenen de wijn aanbiedt. In dat verband dient te worden bedacht dat de beschrevenen elkaar goed kennen, omdat zij elkaar dikwijls in ander verband treffen.

Literatuur

- Ablaing van Giessenburg, W.J. d' [1875], *De ridderschappen in het Koninkrijk der Nederlanden of de geschiedenis, regeling en zamenstelling van de stand der edelen van 1814 tot 1850*, 's-Gravenhage: C. van Doorn en Zoon.
- Berg, J.Th.J. van den Berg [1983], *De toegang tot het Binnenhof. De maatschappelijke herkomst van de Tweede-Kamerleden tussen 1849 en 1970*, Weesp: Van Holkema & Warendorf.
- Blok, L. [1987], *Stemmen en kiezen. Het kiesstelsel in Nederland in de periode 1814-1850*, Groningen: Wolters-Noordhoff/Forsten
- Dronkers, J. [2000], De maatschappelijke relevantie van hedendaagse Nederlandse adel. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 27: 233-268.
- Dronkers, J. & Schijf, H. [2004a], Van de publieke naar de culturele of economische sector? Een vergelijking tussen de Nederlandse adel en het patriciaat in de twintigste eeuw. *Virtus. Jaarboek voor adelsgeschiedenis* 11: 104-117.
- Dronkers, J. & Schijf, H. [2004b]. The transmission of elite positions among Dutch nobility during the 20th century, in: E. Conze & M. Wienfort [red.], *Adel und Moderne. Deutschland im europäischen Vergleich im 19. und 20. Jahrhundert*, Köln, Weimar & Wien: Böhlau Verlag: 65-82.
- Mensema, A.J., Js Mooijweer, J.C. Streng [2000], *De Ridderschap van Overijssel, Le métier du noble*, Zwolle: Waanders Uitgevers.
- Moes, Jaap [2012], *Onder aristocraten. Over hegenomie, welstand en aanzien van adel, patriciaat en andere notabelen in Nederland, 1848-1914*, Hilversum: Verloren.
- Montijn, Ileen [2012], *Hoog geboren. 250 jaar adellijk leven in Nederland*, Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact.
- Nahuys, C.H.Th. [1848], Brief aan den Heer President der Ridderschap van Gelderland d.d. 22 Maart 1848.
- Nispen tot Pannerden, A.J.M. van [1966], *De Van Nispens als kamerlid*, 's-Gravenhage: Familievereniging Van Nispen.
- Nispen tot Pannerden [2010], F.K.M. van, *Het register van de Ridderschap van Gelderland 1814-2012* [databestand].
- Nispen tot Sevenaer, F.C.C. M.T. van [1971], Brief aan C.J. baron Schimmelpenninck van der Oye, voorzitter van de Ridderschap van Gelderland d.d. 27 oktober 1971.
- Paquay, V. [1996], *Het archief van de Ridderschap van Gelderland*, Inventaris, Nijmegen

- Prins, W.F., *Geschiedenis van de Ridderschap van Utrecht*, z.pl., z.j.
- Reglement voor de Ridderschap in Gelderland geaprobeerd bij Besluit van Zijne Majesteit, van den 6 September 1842, No. 47, A van Goor, Arnhem 1842.
- Reglement van Orde voor de Vergadering der Ridderschap in Gelderland d.d. 14 oktober 1841, A van Goor, Arnhem 1842.
- Reglement voor de Ridderschap der Provincie Gelderland. Aangenomen in de Vergadering van den 10 Junij 1850, G.W. van der Wiel, Arnhem 1851.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1848], Vergadering van den 2^e Junij 1848.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1849a], Vergadering van den 10^e Junij 1849.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1849b], Vergadering van den 29^e Junij 1849.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1850a], Vergadering van den 1^e Junij 1850.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1850b], Vergadering van den 10^e Junij 1850.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1849], Verslag van de commissie ...
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1851a], Vergadering van den 1^e Junij 1851.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1851b], Vergadering van den 2^e Junij 1851.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1859], Vergadering van den 1^e Junij 1859.
- Ridderschap van Gelderland [RvG], [1901], Vergadering van den 6^e Junij 1901.
- Rupp, J. & H. Schijf [2010], De status van de 'hoogstaangeslagenen'. Een netwerk van Utrechtse adellijke en patricische families en hun politiek-bestuurlijke posities in de periode van het censuskiesrecht, 1851-1917, in: *Virtus. Jaarboek voor adelsgeschiedenis* 17/2010: 59. 82.
- Schimmelpenninck van der Oije, W.A. [1848], Brief aan Baron Nahuys, lid van de Ridderschap in Gelderland en van de Algemeene Rekenkamer te 's Hage [zonder datum].
- Schijf, H., J. Dronkers & J. van den Broeke-George [2004], Recruitment of members of Dutch noble and high-bourgeois families to elite positions in the 20th century, *Social Science Information* 43 [3]: 435-475.
- Schijf, H., Dronkers, J. & Broeke-George, J.R. van den , [2004], De overdracht van eliteposities binnen adellijke en patricische families in de twintigste eeuw, in M. Fennema & H. Schijf [red.], *Nederlandse elites in de twintigste eeuw. Continuïteit en verandering*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 57-84

Smeth van Alphen, F.F. de [2006], De Adel in Nederland: 'niet meer zichtbaar, wel merkbaar',
in: Werkgroep Adelsgeschiedenis, *Virtusjaarboek 2006*, Zwolle:

Zuijlen van Nijvelt, J.P.P. van [1851], Brief aan de voorzitter van de Ridderschap van
Gelderland, 's-Gravenhage d.d.31 mei 1851.

Bijlage 1: Eed

Eedes-verklaring

bepaald bij besluit van Zijne Majesteit
den Koning der Nederlanden
in dato 3 July 1816, N° 106, voor de
Edelen, benoemd of geadmitteerd tot
Leden der Ridderschap van de
Provincie Gelderland.

Ik zweer trouw en gehoorzaamheid aan den Koning
en onderwerping aan de Grondwet. Dat ik wijders
het Reglement voor de Ridderschap gemaakt,
of nog te maken, zal achtervolgen en nakomen
en dienvolgens de belangen van de Edelen met
alle mijne krachten zal bevorderen.

Bijlage 2: Wijzigingen in het Reglement

Wijziging van het Reglement voor de Ridderschap in, respectiekelijk van Gelderland

1816	Reglement voor de Ridderschap in Gelderland
1836	1 ^e wijziging
1842	2 ^e wijziging
1850	3 ^e wijziging
1859	4 ^e wijziging
1868	Herdruk
1891	5 ^e wijziging
1923	6 ^e wijziging
1939	7 ^e wijziging
1948	8 ^e wijziging
1963	9 ^e wijziging
1968	10 ^e wijziging
1971	11 ^e wijziging
1982	Herdruk

Reglement van Orde voor de Vergadering der Ridderschap in Gelderland

1817	Reglement van Orde voor de Vergadering der Ridderschap in Gelderland
1841	1 ^e wijziging

Bijlage 3: Commissie van bestuur van de Ridderschap van Gelderland 1850-heden

Voorzitters

jhr W.C.H. van Lijnden van Blitterswijk	1815-1815
J.C.E. graaf van Lijnden	1815-1825
W.H.A.C. baron van Heeckeren	1826-1847
W.A. baron Schimmelpenninck van der Oije	1847-1872
A.C.J. baron Schimmelpenninck van der Oije	1874-1877
E.L baron van Voorst tot Voorst	1880-1889
A. baron Schimmelpenninck van der Oye van de Poll en Nijenbeek	1890-1915
A.W.J.J. baron van Nagell van de Schaffelaar	1915-1931
mr W.J. baron van Lynden	1931-1947
mr W.F.F. baron van Verschuer	1947-1952
jhr mr F.J.M. van Nispen tot Sevenaer	1953-1956
J.H.E. baron van Nagell	1956-1965
C.J. baron Schimmelpenninck van der Oije	1965-1986
mr O.W.A. baron van Verschuer	1986-2009
drs C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije	2009-heden

Onder-voorzitters²⁴

mr W. J. baron van Brakell tot den Brakell	1891-1902
rnr J.H.M. baron Mollerus van Westkerke	1902-1909
mr. A. baron Mackay	1909-1909
J.H.L.J. baron Sweerts de Landas Wyborgh	1911-1912
A.W.J.J. baron van Nagell van de Schaffelaar	1913-1915
J.J.G. baron van Voorst tot Voorst	1915-1931
mr C.E.A. baron van Hövell tot Westerflier	1931-1953
J.H.E. baron van Nagell	1953-1956
mr E.H.J. baron van Voorst tot Voorst	1956-1964
W.J.F.M. baron van Hugenpoth tot Aerdt	1964-1976
A.E.M. baron van Voorst tot Voorst	1976-1981
mr O.W.A. baron van Verschuer	1981-1986
drs C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije	1986-2009
mr B.J.M. baron van Voorst tot Voorst	2009-heden

24. De functie van onder-voorzitter is in 1891 in het leven geroepen.

Secretarissen-thesaurier²⁵

P.J. Munster ²⁶	1815-1817
A. baron van der Borch ²⁷	1817-1836
mr J.T.H. Nedermeyer ridder van Rosenthal	1837-1850
mr R.W. graaf van Lijnden	1851-1862
E.L. baron van Voorst tot Voorst	1862-1880
L.A.F.H. baron van Heeckeren van Waliën	1880-1889
C.W. graaf van Limburg Stirum	1889-1903
mr D.R.B. baron van Lynden	1903-1915
E. baron Mackay	1915-1921
jhr mr W.H. Nahuys	1921-1931
jhr mr F.J.M. van Nispen tot Sevenaer	1931-1953
mr G.A.F. baron van Lynden	1953-1965
J.B.F. Bosch ridder van Rosenthal	1965-1972
B.Ph. baron van Verschuer	1972-1981
A.E.M. baron van Voorst tot Voorst	1981-1992
mr M.J.L.M. baron van Hövell tot Westerflier	1993-1995
jhr mr P.C.I.G.M. van Nispen tot Sevenaer	1995-2000
jhr dr F.K.M. van Nispen tot Pannerden	2001-heden

25. De functie van secretaris is in 1851 uitgebreid tot secretaris-thesaurier.

26. De heer Munster was ambtelijk secretaris en niet beschreven in de ridderschap.

27. Arend baron van der Borch is van 2 juni 1817 tot 1 juni 1836 secretaris geweest zonder te zijn beschreven. Hij is uiteindelijk toegelaten op 2 juni 1837 [1837/168].

Bijlage 4: Het aantal beschrevenen per geslacht [n > 10]

Geslacht	Absoluut	Relatief
Borch, Van der	22	3,0
Bosch van Rosenthal	14	1,9
Brakell, Van	10	1,4
Eck, Van	12	1,6
Feltz, Van der	17	2,3
Grotenhuis, Van	11	1,5
Heeckeren, Van	31	4,2
Hövell, Van	25	3,4
Kretschmar, Van	10	1,4
Lamsweerde, Van	12	1,6
Limburg Stirum, Van	15	2,0
Lynden, van	53	7,2
Mackay	17	2,3
Nagell, Van	12	1,6
Nispen, Van	49	6,6
Pallandt, Van	20	2,7
Randwijck, Van	12	1,6
Schimmelpenninck van der Oije	22	3,0
Sweerts de Landas	14	1,9
Rappard, Van	28	3,8
Verschuer, Van	16	2,2
Voorst, Van	41	5,6
Wassenaer, Van	13	1,8
Totaal	476	64,6

Bijlage 5: Overzicht van de plaatsen, waar de vergaderingen van de Ridderschap van Gelderland zijn gehouden

De ridderschap kwam aanvankelijk jaarlijks bijeen in het Provinciaal Gouvernementsgebouw of het Paleis van Justitie te Arnhem [1814-1852]. In de daarop volgende periode is de bijeenkomst verplaatst naar een horecagelegenheid te Arnhem²⁸.

In 1859 is besloten om voortaan eens in de drie jaar te vergaderen

In 1889 is besloten om de twee jaar bijeen te komen op de eerste donderdag van juni

In 1934 is besloten jaarlijks te vergaderen

1934 Kasteel Hemmen, buitengewone vergadering

1944 Geen vergadering

1945 Geen vergadering

In 1967 gaat de RvG reizen door de provincie:

1967 't Huis Optennoort te Doesburg

1968 Huis Verwolde te Laren

1969 Huis Doorwerth

1970 Huis De Slangenburg te Doetinchem

1971 Grote Sociëteit te Zutphen

1971 Buitengewone vergadering 30 oktober

1972 Huis Bronbeek

1973 Bibliotheek Arnhem

1974 Raadhuis Buren

1975 *Geen vergadering*

1976 Huis Ammersoyen [31 januari 1976]²⁹

1976 Huis De Voorst, Eefde

1977 Huis der Provincie, Arnhem

1978 *Geen vergadering*

1979 Huis Keppel, Laag-Keppel

1980 Huis Middachten, De Steeg

1981 Huis Cannenburch, Vaassen

1982 Kasteel Bergh/de Munt, 's-Heerenbergh

1983 Rheinmuseum, Emmerich

1984 Paleis Het Loo, Apeldoorn

1985 Huis Zypendaal, Arnhem

28. Bellevue 1854-1907; De Zon/Du Soleil 1909-1922; De Bruijn 1933; Sonsbeek 1935-1938; Royal 1939-1947; Sonsbeek 1949-1952; Royal 1953-1966 [Paquay 1996: 9-10, fn. 13].

29. In de vergadering van 31 januari 1976 worden de notulen van de vergadering van 17 september 1975 goedgekeurd; dat is ook daarom merkwaardig omdat die datum niet op een zaterdag viel; bovendien wordt een overledene 'sedert de laatste vergadering' herdacht, die op 6 februari 1975 is overleden; in 1975 zijn geen leden aangenomen.

- 1986 Huis Doorwerth, Doorwerth
- 1987 Slot Loevestein, Poederrijen
- 1988 Huis Verwolde, Laren
- 1989 Restaurant De Wildwal, Rheden
- 1990 Huis Hernen, Hernen
- 1991 Kasteel Rosendaal, Rozendaal
- 1992 Huis Aerdt, Herwen
- 1993 N.H. Kerk, Batenburg
- 1994 Hervormde Kerk, Wageningen
- 1995 Huis Hackfort, Vorden
- 1996 Stadhuis Harderwijk
- 1997 Stadhuis Roermond
- 1998 Gemeentehuis en Huis Bergh, 's-Heerenberg
- 1999 Sonsbeek en Eusebiuskerk, Arnhem [*met dames*]
- 2000 Museum Het Valkhof, Nijmegen
- 2001 Huis 't Velde, Warnsveld
- 2002 Kasteel Staverden, Staverden
- 2003 Heerlijkheid Mariënwaerd, Beesd
- 2004 Kasteel Keppel, Laag Keppel
- 2005 Wasserburg Anholt, Isselburg-Anholt, Duitsland
- 2006 Kasteel Cannenburch, Vaassen
- 2007 Sociëteit De Verdraagzaamheid, Zaltbommel
- 2008 IJsselvliedt, Wezep
- 2009 Wielbergen, Angerlo
- 2010 Kasteel Hasselholt, Ohé en Laak
- 2011 Landgoed De Wiersse, Vorden
- 2012 Kasteel Ophemert, Ophemert [gemeente Neerijnen]

Bijlage 6: Overzicht van het Interridderlijk Overleg sinds 1986

Datum	Ridderschap	Locatie
25 januari 1986		Hoge Raad van Adel, 's-Gravenhage
26 april 1986	RvU	Kamphoeve, Doorn
11 oktober 1986	RvNB	Zuidewijn, Sprang-Capelle
7 februari 1987	RvG	Mariënwaerdt, Beesd
27 februari 1988	RvNB	Zwanenbroedershuis, 's-Hertogenbosch
25 februari 1989	RvO	Den Berg, Dalftsen
24 februari 1990	RvU	Bornia, Driebergen-Rijsenburg
23 februari 1991	RvG	Mariënwaerdt, Beesd
7 maart 1992	RvNB	Voorzitter RvNB, Vught
27 februari 1993	RvO	Den Berg, Dalftsen
26 januari 1994	RvU	Kamphoeve, Doorn
25 februari 1995	RvG	Mariënwaerdt, Beesd
24 februari 1996	RvNB	Zwanenbroedershuis, 's-Hertogenbosch
22 februari 1997	RvO	Huize den Berg, Dalftsen
28 februari 1998	RvU	Duitsche Huis, Utrecht
27 februari 1999	RvG	Mariënwaerdt, Beesd
11 maart 2000	RvF	Huize Boschoord, St. Nicolaasga
10 maart 2001	RvNB	Zwanenbroedershuis, 's-Hertogenbosch
23 februari 2002	RvO	Den Berg, Dalftsen
1 maart 2003	RvU	Klein Geerestein, Woudenberg
28 februari 2004	RvG	Mariënwaerdt, Beesd
26 februari 2005	RvF	Epema State, Ijsbrechtum
11 maart 2006	RvNB	Maurick, Vught
10 maart 2007	RvZ	Ipenoord, Oostkapelle
8 maart 2008	RvU	Evert Zoudenbalch Huis, Utrecht
7 maart 2009	RvO	Bekedam, Deventer
13 maart 2010	RvG	Jachthuis Sint Hubertus, De Hoge Veluwe
5 maart 2011	RvNB	Landgoed Beukenhorst, Vught
3 maart 2012	RvF	Landgoed De Klinze, Oudkerk

Bijlage 7: Overzicht van de Dag van de Ridderschappen, voorheen Toogdag sinds 2001*

Datum	Ridderschap	Locatie
9 mei 1992	RvU	Slot Zeist, Zeist
11 mei 1996	RvNB	Maurick, Vught
9 juni 2001	RvO	Twickel, Delden
1 mei 2004	RvG	Ammersoyen, Ammerzoden
29 mei 2010	RvF	Grote of Jacobijnerkerk, Leeuwarden

* De Dag van de Ridderschappen vindt in beginsel een keer per vier jaar plaats. In verband met het jubileum van de NAV in 2005 is hiervan afgeweken

Bijlage 8: Statische gegevens

Adellijke titel x elite	χ^2	p
Generiek:	39.2	.009
Specifiek:		
< 1850	56.4	.004
1851-1917	44.4	.437
1918-1950	40.9	.978
> 1950	14.0	.763

Universitaire opleiding x elite	χ^2	p
Generiek:	42.6	.239
Specifiek:		
< 1850	63.7	.480
1851-1917	56.3	.012
1918-1950	56.4	.014
> 1950	21.0	.003

Adellijke titel x universitaire opleiding	χ^2	p
Generiek:	36.6	.010
Specifiek:		
< 1850	21.4	.107
1851-1917	33.3	.021
1918-1950	43.6	.881
> 1950	49.8	.410

 Significant verband

Bijlage 9: Beschrevenen in de ridderschap uitgesplitst naar beroep

	< 1850	1850-1917	1918-1950	> 1951
Publiek	99,1	93,7	86,7	53,1
Privaat	0,9	6,3	11,1	34,4
Cultureel	0	0	2,2	12,5
Totaal	100	100	100	100